

ményünk szerint — olyan lehetőségeket hordoz magában, melyeket még sokáig kihasználhatatlanul hagyni nem felel meg az intellektussal való okszerű gazdálkodás követelményeinek. Talán meg lehet lelni a megoldás módját. Addig is vigaszunkra szolgál, hogy városunk írástudói megtalálják az utat a közön-

séghez, s akad egy-két intézmény, mely vállára veszi a gondot. A múzeum reményt keltően szép Évkönyvének lapjait forgatva úgy érezzük, hogy a fáradozás nem volt és nem is lesz hiábavaló. (Szeged 1968.)

KULCSÁR PÉTER

KÖNYVESPOLC

A LELKIISMERET HANGJAI

AMERIKAI KÖLTŐK A VIETNAMEI HÁBORÚ ELLEN

Ma az Egyesült Államokban a háború elleni tiltakozás, a béke vágya az emberek jó részében olyan nagy, mint a két világháborúban, vagy az azóta eltelt években csak néhánéna volt. Naponta hallunk híreket tüntetésekről, tudósok petíciójáról, katonai behívócédulák elégetéséről, azokról, akik — mint Norman Morrison — magukat is elégették. A Carnegie Hallban, San Francisco, Philadelphia és Boston egyetemén évek óta, ezres hallgatóság előtt rendezik meg a Daloljunk a békéért, Szavaljunk a békéért-esteket; költők lépnek fel, Pete Seeger, Joan Baez, Buffy Sainte Marie, Len Chandler, Bob Dylan és mások énekelnek. Feljajdul, követel a tiltakozó dal, a protest-song, szól a vers az emberhez...

És mindennap hallunk híreket az áldozatokról — számadatok, számadatok... Az értelmiség: tudósok, művészek, költők a nemzeti lelkiismeretei. Nos, a *Hol van Vietnam?* című antológiában foglalt versek (Walter Lowenfels, amerikai baloldali költő összeállításában) elementáris erejű kifejezései ennek az önvizsgálatnak, lelkiismeret-furdalásnak. A költemények, néhány kivételével, a

vietnamei háború közvetlen hatására születtek. A kilencven alkotó, köztük már-már klasszikusok és kezdők, egy vietnamei költő, a tizennégy éves lány és a hatéves kislány arra próbál feleletet adni: az érzés, az értelem, a szenvedés, az együttérzés mely metszőpontjaiban van Vietnam — szaggatott sorokban, szavalókórusos, himnikus-bibliikus, távirat formában, kötött vagy szabad versben.

Apokaliptikus képek — a megszorított élőlények, a megsebzett tevékenységek a háború okozatai; „A levegőben sötét harangszó, / tühretetlen tű a vérerekben, / rozsdaszárnyakkal pettyezett láthatár. / Elkábított virágok pincéiből / szentjánosbogarak szállnak fel az éjszakán / keresztül: / hordozzák a napalm szelíd evangéliumát.” (George Hitchcock: *Széthulló virágok*.) A valóság, a természet széttört, a testek szétszakadtak, a szeretet szétfoszlott („örök barátok voltunk és híre-hamva sem maradt”), s csak a reménytelenség van; „hogyan énekeljen az ember elvágott torokkal”. A külső baj összefonódik az állam belső, az emberek hazai egzisztenciájával.

A béke vágya a múlt, a csak-egyszer-volt egész utáni vágyakozás; a nyugodt munka, rizsföldek, bivalyok, a parasztok fáradt ritmusú hajlongása, a dzsunka-szelek utáni vágyban fejeződik ki. A szörnyűségekkel (gyakran arról szót sem ejtve, csak a hétköznapok, az anyag kis örömeiről mesélve) sok versben a születés, a gyermeki frissesség, Ésaías vágya, könyörgés áll szemben; „Ó Bárány, bárki-bármi is, / holt gyermek vagy is, / holt gyermek vagy letaglózott állat / váltja meg bűneitől a / világot / könyörülj rajtunk / hozz földünkre békét.” (Will Inmann: *Vasárnapi nagymise: könyörgés a Nagy Társadalomért*.)

A szembesítés, a felelősségre vonás ideje ez. Minden versben valamiképp újra és újra megismétlődik: milyen is az, ha gyűlölnék bennünket, hol maradtak az igék, mit tegyünk... Mint minden szörnyűséget, ezt a háborút is ellenzik. Maga W. Lowenfels a versgyűjtemény műfaját így határozza meg: „egyetlen történet, a katasztrófa és az ellenállás szimfóniája” — és e versek valóban polifónikus hangok egy témára. A tiltakozások többsége egy-

szerre kiváló költői alkotás és vádbeszéd is.

A kormányzatra (Johnson: „Humanitásra törekszünk”, vagy: „Legkönyörlyebb és imádságos állásfoglalásunk, hogy a légítamadások szükségszerű ré-

sze a békéhez vezető útnak”), a jellegzetes átlagamerikaira, aki önmaga okát sem érti, aligha hatnak még a tőle több ezer kilométerre levő tragédia és a belső tiltakozás eseményei — de mégis; a ver-

sek megmutatják az életnek nemcsak a mostani, hanem a milyen lehetne lehetőségeit is. A magyar fordítás kilencven költőműfordító munkáját dicséri. (*Európa Könyvkiadó 1968.*)

MARI GYÖRGY

ELSŐ ÉNEK

FIATAL KÖLTŐK VERSEI*

„Húsz évesen mélyen, de tévesen gondolkodunk” — mondta egy francia. A bölcsesség már régóta az öregséggel asszociálódott az emberek képzetében. Pedig valamikor Jób idejében, a thémani aggok korában egy ifjú már páratlan mérészséggel jelentette ki: a bölcsesség nincs többé az öregeknél! Közismert, hogy a bölcsesség hajlik a konzervativizmusra, az ifjúság a forradalmiságra. A szóba hozott ifjú nagy gondolata: az ifjúság vegye birtokába a bölcsességet, s így a kétirányú törekvés egyesülhetne.

A jól eltalált címmel útjára bocsátott *Első Ének* című antológia alcíme: *Fiatal költők versei*. Száz-húsz fiatal költőjelölt közül választotta ki Mezei András, Garai Gábor és Kormos István azt a harmincnyolcat, akit ízlésük és ítéletük szerint érettnek találtak e kötetben való bemutatásra a költészet napján. A fiatal költők közös ismertetőjele, írja Mezei: „... hogy mind innen van a harminc éven, önálló kötete még egyiknek sem jelent meg.” Közeledvén a XX. század végéhez, azt vesszük észre, hogy költőink később érnek. Anatómiailag még fiatalnak mondhatók, de lírikusnak már kevésbé. Hiszen Rim-

baud 16—19 éves koráig írta meg összes versét, Puskin 11 éves korában már verselt, Petőfi 21 éves volt, amikor megírta a János Vitézt, József Attila 17 esztendőskorában kezdett. „Öregszenek a fiatal költők” — állapítja meg Farkas László is.

Rokonítja a kötet költőit a közlésvágy, véleményük tudatni akarása a világgal. Bensőjük olyan, mint az újbó, amelynek nyílása nincsen; miként az új tömlő, csaknem szétszakad.

Különböznek ők foglalkozásban, szemléletmódban, életkorban, ízlésben és nemben. Sem „keresztmetszetet, sem hosszmettszetet” nem kívánunk adni róluk, csapán azokra hívjuk fel a figyelmet, akik talán eljutnak az Első Énektől az Énekek énekéig.

Verbőczy Antal, Vida János, Dobos Éva versei Lessing egyik tételét jutattják eszünkbe: a művek társadalmi értéke nem mindig esik egybe az esztétikai értékkel. Politikailag kifogástalan versek, de művészileg kifogásolhatók. Gutai Magda jó orvosnak bizonyul a költészetben is. Az orvos, aki anatómiailag ismeri a test rejtelmét, számára a testnek nincs mítosza, szikéjével inkább a lélek labirintusában pró-

bálja a fájó pontot kitapintani. Búzás Andor három évtizednyi tapasztalat igazságait kicsit tanárosan, didaktikusan nyújtja át verseiben: vedd és olvasd! Tordai Ferenc a mérnök szigorú szemével tervezgeti a jövőt, de nála a pszichikus problémák nem irreverzibilis folyamatok, mint egyes vegyésztechnikus költőknél.

A szegedieket az antológiában a kötetre érett *Veress Miklós* és *Szepesi Attila* képviseli. Veress Miklós itt közölt verseiben biblikus motívumok szövődnek össze napi politikai eseményekkel; Szepesi Attila véleménye a világról egyéni, de meg akarja osztani másokkal is: ezért ír. Szegedi születésűek továbbá Tölgyessy Miklós és Magyar Katalin, s a kötet költői közül kilencnek a verseit olvashattuk már korábban is a Tiszatájban. Halmos Ferenc is Szegedről indult.

A harmincnyolc költő versei harmincnyolcfélék; különböznek ők, de abban egyetértenek, hogy fiatalon is lehet valaki bölcs, hogy húsz évesen mélyen, de nem tévesen gondolkodunk, hogy az Első Ének semmiképp sem legyen Hattyúdal. Mert mindegyikük meg szeretné írni az Énekek énekét.

HAJNÁDY ZOLTÁN

* Válogatta és szerkesztette Mezei András.